

Vattenmyndigheterna

Kopia till:
Diariet

Trafikverkets återrapportering till Vattenmyndigheterna av genomförande av åtgärdsprogrammen 2018

För att hålla ner mängden text och därigenom öka läsbarheten görs, från och med årets rapportering, hänvisningar till tidigare års rapporteringar för sådant som inte är specifikt för det aktuella året, utan mer av karaktären löpande verksamhet. Denna förändring görs efter överenskommelse med Vattenmyndigheten (se minnesanteckningar från myndighetsdialog 2018-11-21).

- 1. Vilka insatser har Trafikverket genomfört och/eller planeras det för att utveckla och tillhandahålla kunskapsunderlag och information enligt åtgärden i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram? Har insatserna omfattat områdena väg- och järnvägspassager som utgör vandringshinder, förebyggande åtgärder för att minska olycksrisker samt minskad påverkan från väg- och järnvägsavvattning, saltning och användning av bekämpningsmedel?**

Trafikverkets insatser omfattar områdena väg- och järnvägspassager som utgör vandringshinder, förebyggande åtgärder för att minska olycksrisker samt minskad påverkan från väg- och järnvägsavvattning, saltning och användning av bekämpningsmedel. Insatser sker inom alla Trafikverkets processer och verksamhetsområden - planering, investering samt drift och underhåll.

Riktade miljöåtgärder i befintliga anläggningar

En viktig komponent i Trafikverkets planering är att identifiera, bedöma och vid behov vidta riktade vattenmiljöåtgärder i befintliga anläggningar där brister konstaterats. Nedan följer en redogörelse av dessa insatser under 2018 samt planerad fortsättning 2019, för respektive åtgärdsområde.

Väg- och järnvägspassager över vatten som utgör vandringshinder för fisk och andra vattenlevande organismer

När det gäller vägpassager som utgör vandringshinder så har Trafikverket Region Mitt tecknat ett nytt 3-årigt samarbetsavtal med länsstyrelsen i Jämtland län och under sommaren 2018 har inventeringar av vandringshinder pågått i Jämtlands län. Både vägtrummor på det enskilda, kommunala och det statliga vägnätet ingår i inventeringen. Trafikverket står för inventeringen av det statliga vägnätet. Resultaten planeras att läggas in i Trafikverkets GIS-plattform Stigfinnaren/ Miljöwebb Landskap så resultaten blir tillgängliga. Utifrån dessa inventeringar diskuteras prioriteringar med länsstyrelsen och riktade miljöåtgärder föreslås till och beställs av miljöbeställarna hos Trafikverket. När det gäller åtgärder för vandringshinder så åtgärdades i Region Mitt 5 vandringshinder för fisk, 3 respektive 16 för medelstora däggdjur på bana respektive väg.

I region Syd åtgärdades 20 vägbroar (10 av dessa är förstärkning/nykonstruktion av tidigare genomförda åtgärder) och 5 järnvägsbroar. Detta gäller faunapassager för medelstora däggdjur. När det gäller åtgärder vandringshinder för fisk åtgärdades fem vägpassager under 2018. För Smålandslänen och Blekinge gjordes en övergripande GIS-analys av platser där statlig järnväg kan utgöra vandringshinder för fisk.

Region Öst har åtgärdat vandringshinder för vattenlevande organismer genom att genomföra 7st trumbyten under 2018.

Region Väst har åtgärdat enstaka trummor med avseende på vandringshinder under 2018. Det finns också ett pågående truminventeringsarbete på vägsidan som kommer att leda till åtgärder på sikt. Dessutom finns det en pågående dialog mellan miljöspecialister och broförvaltare angående byten av rörbroar. Några rörbroar har gjorts om och samtidigt anpassats till omkringliggande miljö, exempelvis på så sätt att de inte längre är vandringshinder för fisk och utter.

Region Nord har åtgärdat 12 vandringshinder för fisk samt 15 för utter, båda gäller vägätgärder.

Förebyggande åtgärder för att minska olycksrisker och mildra effekterna för vattenmiljön vid sådana olyckor

Det nationella arbetet med att ta fram underlag i form av översiktliga/fördjupade riskbedömningar av konfliktsträckor mellan vägar och yt- och grundvattenförekomster har fortsatt under 2018. Dessutom har det på järnvägssidan arbetats med att riskbedöma fasta installationer samt material i anläggningen.

Under 2018 riskbedömde Trafikverket översiktligt 77 Konfliktsträckor mellan statlig väg och yt-/grundvattenförekomster. Fördjupad riskbedömning, ofta inkluderande åtgärdsförslag, gjordes för 29 konfliktsträckor. 12 skyddsåtgärder har slutförts under året och 2 har påbörjats.

Trafikverket har identifierat sugtransformatorer som en risk mot vattenmiljön på vissa känsliga platser i landet. Sugtransformatorer sitter i stort sett var 5:e km längs den elektrifierade järnvägen och hanterar krypströmmar. Dessa transformatorer innehåller ca 500l kylolja. Trafikverket genomförde 2012 en riksomfattande riskanalys som visade vilka transformatorer som låg i sådan risknivå för grundvattenpåverkan att de ska skyddas. Sugtransformatorer har därefter åtgärdats genom ett yttre skal, genom att flytta ner dem på marken i en "kiosk" (slutet utrymme med uppsamlingsmöjlighet) eller genom att byta ut dem mot en annan typ av transformator som i originalutförande redan har ett skydd. Från 2012-2018 har takten på genomförandet av åtgärder för riskreducering varit förhållandevis låg. Under 2018 har den takten ökat avsevärt och en fortsatt hög takt på genomförandet planeras även under kommande år. 7 sugtransformatorer har år 2018 bytts ut mot miljöanpassade dito vid järnvägen.

Under 2018 har även en riskanalys för sugtransformatorer gällande påverkan på ytvatten tagits fram och åtgärder planeras genomföras även för dessa. 110 platser med sugtransformatorer vid järnväg intill ytvatten har översiktligt riskbedömts.

Alla järnvägssträckor med kreosotimpregnerade sliprar inom 288 berörda grundvattenförekomster har översiktligt riskbedömts.

Åtgärder för att minska påverkan på vattenmiljön från väg- och järnvägsavvattning, saltning och användning av bekämpningsmedel

Trafikverket har under 2018 tagit fram en ny riktlinje "Miljösäker hantering av kreosotimpregnerade träsliprar i ett livscykelperspektiv". Denna riktlinje innehåller restriktioner mot användning av kreosotimpregnerade sliprar inom skyddsvärda vattenområden.

Trafikverket i Region Mitt har påbörjat en utredning angående en eventuell flytt av Gävle godsbangård som ligger inom vattenskyddsområdet Gävle – Valboåsen. Anledningen till flytten är bl.a. att Gävle kommun vill frigöra marken för bostadsbyggande. Utredningen ligger i startfas och konsultupphandling pågår. Om en flytt blir aktuell kommer risken för att olyckor vid godsbangården kan förorena Gävles vattentäkt minska avsevärt.

Se även tidigare rapporteringar.

Åtgärder vid byggnation

Se tidigare rapporteringar.

Utöver det som rapporterats tidigare är det en nyhet att projekt Förbifart Stockholm under 2018 har initierat ett projekt i full skala vid befintlig damm vid Essingeleden i Stockholm. Utöver gängse teknik med sedimentering i dammen kommer dagvattnet även att ledas genom olika filter för att testa avskiljningsgraden av lösta ämnen. De filtermassor som i först hand ska prövas är bark och polonite. Försöket följs kontinuerligt upp med kemiska analyser och flödesmätning. Utvärdering kommer att ske efter sommaren 2019. I utvärderingen ska även en livscykelanalys genomföras där kostnader för investering och drift/underhåll ska vägas mot effektiviteten och avskiljningsförmågan hos de olika filtren. Krav på filtermaterialet är att det ska finnas kommersiellt på marknaden och att förbrukat filter ska kunna hanteras miljövänligt, om möjligt ska deponi undvikas.

Åtgärder vid drift och underhåll

Se tidigare rapporteringar när det gäller löpande arbete.

Se även under fråga 4.

Forskning och innovation, FOI

Kunskapsuppbyggnad sker löpande via de FOI-satsningar som Trafikverket deltar i. Speciellt kan nämnas samarbetet inom CEDR, Water quality¹ och NordFou-projektet REHIRUP², Sustainable design and maintenance of stormwater treatment facilities. Detta arbete har fortsatt under 2018 och fortsätter även 2019.

Aktiviteten kring Trafikverkets vägforskningsstation Testsite E18 ökar och anläggningen har utvecklats under 2018. Utbyggnad pågår och fortsätter även 2019. En ny tillfartsväg, ett nytt hus, och en ny "kopia" av vägen för analyser på en ofrafikerad motsvarighet har byggts. Vi planerar att fortsätta utbyggnaden med en 250m teststrip för infiltrations- och reningstester av slänt/dike/filtermaterial.

Övriga kunskapsunderlag

Trafikverket har ett regeringsuppdrag att genomföra en förstudie i syfte att ta fram en plan för utveckling av samhällsekonomiska metoder för att beakta transportsektorns påverkan på vatten. Under 2018 har Trafikverket genomfört en förstudie för att påbörja utvecklingen av samhällsekonomiska metoder för att beakta transportsystemets påverkan på yt- och grundvattentillgångarnas kvalitet och kvantitet samt slutligt påverkan på dricksvatten. Uppdraget omfattar såväl påverkan från infrastruktur som från transporter.

Under 2018 har det genomförts en utredning som innefattat hydrauliska modellberäkningar, d v s beräkningar för förbättrad vattengenomströmning, för vägbankar i kustområdet. Denna utredning har genomförts i samverkan med Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Med grund i dessa modellberäkningars resultat kommer Trafikverket att åtgärda de vägbankar som är mest kostnadseffektiva och det i sin tur anser vi bidrar till att förbättra MKN för vatten.

¹ CEDR (Conference of European Directors of roads) <http://www.cedr.eu/strategic-plan-tasks/research/call-2016/call-2016-water-quality/>

² REHIRUP (Reducing Highway Runoff Pollution) <http://www.nordfou.org/projects/Sider/default.aspx>

2. Vilken samverkan har skett med Riksantikvarieämbetet, länsstyrelserna och kommunerna och andra relevanta aktörer i genomförandet av åtgärden och vilket har resultatet varit?

Samverkan sker kontinuerligt på olika platser, i många olika sammanhang och under olika former. Utöver vad som nämnts under fråga 1 kan följande exempel nämnas.

- I region Mitt har Trafikverket fortsatt sitt samarbete med Gävleborgs Län under 2018 mer specifikt gällande prioritering av fördjupade riskanalyser för vattentäkter i länet.
- Samverkan har skett med länsstyrelsen i Jämtland län angående vandringshinder (se svar på fråga 1 ovan). Dessutom fortsätter Trafikverket samarbetet med Länsstyrelsen i Jämtland läns Life- ansökan för Gimåns avrinningsområde i Bräcke kommun och stödjer deras arbete med ett s.k. "Letter of support". Där åtar Trafikverket sig att åtgärda 9st vandringshinder i Gimåns avrinningsområde på egen bekostnad.
- I region Syd har Trafikverket under 2018 deltagit i ett antal samverkansmöten inom naturvårdsfrågor med länsstyrelserna i Skåne och Jönköpings län. Med koppling till de fem länsstyrelsernas framtagande av regionala handlingsplaner för grön infrastruktur har både konkreta samarbetsprojekt och andra samverkansaktiviteter genomförts/påbörjats
- Trafikverkets samverkar med ovan nämnda myndigheter genom svar på remisser rörande vattenfrågor
- Trafikverket har samverkat med bl.a. Riksantikvarieämbetet inom arbetet med fördjupad utvärdering av miljömålen på uppdrag av Naturvårdsverket samt inom den expertgrupp som tillsatts" (se även nedan under fråga 3).
- Trafikverket deltar i expertgruppen som tillsatts inom den statliga offentliga utredningen "Vattenförvaltningsutredningen" (se även nedan under fråga 3).
- Sedan hösten 2017 har vi en representant i VAKA. Under våren 2019 kommer Trafikverket att delta på en övning ledd av Östersunds kommun tillsammans med VAKA där scenariot är en vägtrafikolycka med utsläpp.
- Trafikverket deltar efter bästa förmåga (begränsningar i personella resurser) i sammankomster inom olika vattenråd/grundvattenråd, vattenvårdsförbund och liknande.

3. Hur anser ni att åtgärden har bidragit till att förbättra förutsättningarna för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten? Vilka insatser har Trafikverket genomfört som bidrar till ett effektivare åtgärdsarbete i ett avrinningsområdesperspektiv?

Trafikverket har under 2018 deltagit i arbetet med fördjupad utvärdering av miljömålen som letts av Havs- och vattenmyndigheten när det gäller de vattenrelaterade frågorna. Här har vi tillsammans med övriga ingående myndigheter, bl.a. Riksantikvarieämbetet Skogsstyrelsen, SGU och Energimyndigheten tagit fram 3 förslag till åtgärder/styrmedel för att kunna nå de vattenrelaterade målen. Dessa tre förslag har lämnats in till Naturvårdsverket och sedan vidare till Regeringen för beslut. En av dessa åtgärder gäller "Utökad anslag för restaurering av vattenmiljöer" och medel för inventering av

kulturmiljövärden där det planeras restaureringsinsatser och detta bygger på utökad samverkan inom avrinningsområden. Denna åtgärd bör kunna leda till ett effektivare åtgärdsarbete.

Trafikverket deltar även i den statliga offentliga utredningen "Vattenförvaltningsutredningen" där vi medverkar i expertgruppen. Utredningen ska utreda och utvärdera ansvarsfördelningen, beslutanderätten och organiseringen av myndigheterna inom vattenförvaltningen.

I övrigt se tidigare rapporteringar.

4. Har Trafikverket utfört arbete utöver åtgärd 1 under 2018, som förbättrar förutsättningarna för att miljö kvalitetsnormerna ska kunna följas?

2017 genomfördes en revision av Trafikverkets Internrevision gällande Vattenskydd. Denna revision hittade 13 punkter där utredningar krävdes för att förbättra verksamheten när det gäller Trafikverkets förhållning till vattenskydd. Dessa punkter avser inte främst arbetet med riktade åtgärder för att avhjälpa brister utan är i första hand mer fokuserad på Trafikverket som verksamhetsutövare. Ändå kommer resultatet av arbetet med att utreda och åtgärda bristerna leda till en säkrare och bättre hantering av frågor kopplade till vattenmiljö i Trafikverkets löpande verksamhet. Utredningarna, beslut om förändring samt revidering och/eller framtagande av nya styrdokument har företrädesvis tagits fram under 2018. Dessa har bland annat varit:

- Framtagande av ny riktlinje "Miljösäker hantering av kreosotimpregnerade träsliprar i ett livscykelperspektiv"
- Utredning samt analys av övningsbehov "Utredning Övergripande riskanalys gällande vattenskydd & transportinfrastruktur".
- Utredning av specifik händelse samt förbättringsförslag "Genomlysning av flygbränsleolycka Ulricehamn".
- Utredning gällande säkrad dataförsörjning till GIS system för riskanalyser
- Utredning gällande hantering av miljörisker för bangårdar "Rekommenderat tillägg till hanteringsprocessen gällande miljörisker för bangårdar"
- Uppföljning av genomförda slipersbyten inom vattenskyddsområden
- Stickprovskontroller med förbättringsförslag hur Underhållsprojekt hanterar vattenmiljöfrågor.

I övrigt hänvisas till tidigare rapporteringar när det gäller Trafikverkets löpande arbete.

5. Vilka dokument har Trafikverket tagit fram respektive reviderat under 2018 för att minska risk för föroreningar av vatten samt påverkan från vandringshinder?

- Ny riktlinje "Miljösäker hantering av kreosotimpregnerade träsliprar i ett livscykelperspektiv".
- Ny rapport "Samhällsekonomisk metod för att beakta transportsystemets påverkan på vatten -en förstudie".
- Trafikverkets tekniska krav och råd för avvattning, TK Avvattning, TDOK
- Vägdragvatten – Råd och rekommendationer för val av miljöåtgärder. Innehållet är under revidering.
- Handbok Yt- och grundvattenskydd. Handboken är under revidering. Fortsatt metodikutveckling under 2018 & 2019.
- Checklista "Aktiviteter miljösäkring i byggskedet". Dokumentets syfte är att tydliggöra hur miljösäkring ska/kan genomföras i byggskedet. Checklistan

beskriver hur Trafikverket miljösäkrar verksamheten och kan nyttjas som ett stöd vid redovisning till tillsynsmyndigheten av hur miljörelaterade krav omhändertas under byggskedet.

- "Kreosotimpregnerade sliprar: riskanalys för grundvattenpåverkan".
- "Riskanalys sugtransformatorer ytvatten".
- Utredning "beräkningar för förbättrad vattengenomströmning, för vägbankar i kustområdet".
- Trafikverket har under 2018 reviderat Riktlinje Landskap (TDOK 2015:0323).

Se även övriga utredningar under punkt 4.

Föredragande Thomas Gerenstein PLkvm. Samråd har skett med Trafikverkets samtliga verksamhetsområden samt regioner. I beredningen av ärendet har även Malin Kotake, Björn Sundqvist PLkvm och Anna Ward PLvsl deltagit. Beslut har fattats av avdelningschef Marie Hagberg.